

לוא כו"ל

פרשת שמות

ג' ע"ב

ומשה היה רעה את צאן יתרו חתנו כהן מדין וינהג את הצאן אחר המדבר ג. א

במדרש מסופר שמשה רבינו רץ אחרי שה אחד שתעה ופרש מן העדר עד שמצאו והחזירו בשלום.

דבר תימה הוא זה - אמר הצדיק רבי דוב בער קאליש מסקרנביץ' - הרי כשעזב משה רבינו את כל העדר היו הם בסכנה ומדוע זה הפקיר הכל ורץ להשיב שה בודד?

אלא - תירץ הצדיק - ידוע ידע משה רבינו כי כאשר העדר בשלימות לא יאונה לו כל רע רק כאשר עוזב אחד את העדר ותועה בדרך אחרת שם מצויה לו סכנה גדולה...

1
הק"ל
ע"ב
2
2

שהעוף קשנכנס בתוכו הוא נכנס בקל, וקשרוצה לצאת אינו יכול מפני המדקרות של הקוצים, כך המצרים הקניסום בשעבוד בקלות, בפה רך, ואחר כך "בפךך", כי לא הניחום לצאת מן השעבוד, לך סמך לפסוק שזכרו "ויקצו" שתי פעמים "בפךך" שזכרו בפרשה, כי הפה ממש מענין "ויקצו", שנמשלו המצרים לקוצים כסוחים מפני מה שעשו בבני ישראל, לך נאמר "מפני בני ישראל".

1 [יב] ויקצו מפני בני ישראל. פרש רש"י:

קוצים היו בעיניהם, ורצה לומר שישראל נמשלו בעיניהם לקוצי מכאוב ולסילון ממאיר. ואין הלשון משמע כך, שהרי נאמר: "מפני בני ישראל", ואיך היו ישראל בקוצים מפני בני ישראל? ועוד, "ויקצו" בשורק לשון נפעל, ומזה נראה שקאי על המצרים ולא על ישראל. ואם רצה לומר שהיה דומה כאלו נכנסו הקוצים בגופם, היה לו לומר ויקצו מן בני ישראל. על כן נראה לי שהמצרים נמשלו בעיני עצמם לקוצים, כי מדרך העולם שעוקרין מן השדה הקוצים, כדי לטעת במקומם נטיעה משבחת, וכמו שכתוב: "גפן ממצרים תסיע תגרש גוים ותטעה, פניח לפניה ותשרש שרשיה" וגו' (תהלים ט, ט-י). רצה הקב"ה לשע בארץ ישראל נטיעה משבחת, דהיינו ישראל אשר פרם חמר ענו לה (ישעיה כו, ב), ולעקור משם האמות שנמשלו לקוצים, כך חשבו המצרים אחר שראו רצון האל יתברך עם ישראל שפרו ורבו עד למעלה, ודאי רצון האל שיהיו ישראל נטועים בארץ מצרים, והמה יהיו בקוצים משלכים מן הארץ וזה הלאה, כמו שנאמר: "ועלה מן הארץ", ועלינו מפעי ליה, אלא שחלו קללתן באחרים, וזהו שאמר: "ויקצו מפני בני ישראל", שהיו נמשלו המצרים בעיני עצמם בקוצים המשלכים מן הארץ, "מפני בני ישראל" שהיו נטועים במקומם, דבר אחר, ויקצו מפני בני ישראל, כדמסיק ברבתי פרשה זו (ב, ה): למה נגלה הקב"ה למשה בסנה? רבי יוסי אומר: מה הסנה קשה מכל האילנות, וכל עוף שנכנס בתוכו אינו יוצא בשלום וכו', על כן אמר "ויקצו", שנמשלו המצרים לקוצים אלו.

3

ב, כ'. למה זה עזבתן את האיש קראן לו ויאכל לחם.

1 מצינו אצל מדות האדם שלפעמים ישנה אצל האדם מדה מקורית והיא יכולה להעלות את האדם להתעליות שאין ערוך אליהם, כי אם נתבונן ביתרו חותן משה מה גרם לו לזכות בחתן זה שלא קם כמוהו, ולכשנבוא לידי מצוי המצב נראה כי השתלשלות כל הגדולה הזאת היתה כמה שנוף בהן בכנותיו: למה זה עזבתן את האיש קראן לו ויאכל לחם, והיינו כשספרו שאיש מצרי הצילנו, שאל כמתמיה: למה זה עזבתן את האיש הלא אתן בפניו טובה הנכח! ותיכף ומיד צוה קראן לו ויאכל לחם.

והנה מצינו קודם לזה, כשהיה יתרו בין יועצי פרעה כששאלן הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו הבה נתחכמה לו וגו', אמרו חז"ל שהיו אחרים מוחין על מה שלא זכרו את טובת יוסף, חז"ל במדרש [שמות רכה פרשה א' אות ח']: אלא שאמרו המצרים לפרעה בא ונדרווג לאומה זו א"ל שוטים אתם עד עכשיו משלהם אנו אוכלים והאיך נדרווג להם אלולי יוסף לא היינו חיים וכו'. ע"כ מצינו במדרש [שם אות ט']: שלשה היו

1

(4) ספ

כאותה עצה בלעם איוב ויתרו כו' יתרו שברח וכו', הרי שאם נצרך אלה ב' המאמרים יצא לנו שמבריתת יתרו הבין פרעה רגשות הכרת טובה, והרגש היה כל כך אמיץ עד שהחליט להסתלק מגדולה שכזו להיות מיועצי פרעה מלך מצרים שהיתה אז מלכות בכיפה, וכיון שרגש זה היה מקורי

ומרכזי כחכונת נפשו, הביאו לידי גדולות ונצורות עד שבני בניו הגיעו לישב בלשכת הגזית.

והנה רז"ל בראותם את גודל הרגשת הכרתו טובה דרשו שמה שאמרו בנותיו איש מצרי הצילנו היינו שהכירו טובה למצרי שהרגנו משה, וז"ל המדרש [שם אות ל"ב]: משל לאחד שנשכר הערוד והיה רץ ליתן רגליו במים נתן לנהר וראה תינוק אחד שהוא שוקע במים ושלח ידו והצילו א"ל התינוק אילולא אתה כבר הייתי מת א"ל לא אני הצלתיך אלא הערוד כו' כך אמרו כנות יתרו למשה יישר כחך שהצלנתו מיד הרועים א"ל משה אותו המצרי שהרגתי הוא הציל אתכם וכו', הרי שהם כבר מסרו לאביהן מצבו של משה, והרי הוא בורח מחרב פרעה הקוזמוקסור? ואעפ"כ יתרו מומינו לאכול לחם ולקחתו לחתן; ענין זה של לקיחתו לחתן זו היא כבר יותר מהכרת טובה, זהו ענין של הכרת אישיות, ומה זה שמצא יתרו במשה שהזמינו גם להתארח גם להיות חתנו?

אם נתכוון לאופיו של משה רבינו עד 3) שלא הגיע אל מדרגתו הנבואית, כי אז כבר הקב"ה מרבר מתוך גרונו של משה [אף שביארתי במקום אחר כי כל נביא ונביא גם הוא נוטל חלק בנבואתו, אבל דומני שלא נאמר זאת על מרע"ה, וזהו לפענ"ד כוונת רז"ל כל הנביאים נתבאו בכה ומרע"ה נתבא בזה, ואין כאן המקום להאריך בזה]22, ומדוע באמת נבחר מרע"ה להיות

הגואל והזה שתנתן תורה על ידו. אם נתכוון נראה כי תחילת יציאתו כעולם המעשה היתה רק הצלת העשוק מיד עושקו, כלומר שאיפת העמדת הענינים על חלי המשפט, וכשראה ביום הראשון כי איש מצרי מכה איש עברי הרגהו, וכיום השני כאשר ראה ב' אנשים עברים נצים תבע חיכך את הרשע והוכיחו מדוע יתכוון להכות את רעו - שזה נגד המשפט, ואח"כ בהיותו כבורח, ומטבעם של הבורחים כהיותם גר בארץ נכריה שאין הללו מתערבים בסכסוכים הנופלים בין התושבים, וכדמצינו [כראשית י"ט פ"ט] האחד בא לגור וישפוט שפוט, ואעפ"כ כשראה שהרועים מגרשים את הרועות שכבר מלאות את השקת להשקות את הצאן. קם הוא והושיען23.

ונ"ל גם להסביר לפי זה דלכאורה אין זה מן הנמוס שיספר להם מעשה המצרי, וכי באמת מפני שהלה גרם אין הם חייבים לו הכרת טובה, ודבריו פעלו כל כך עליהן עד שמסרו לאביהן כי איש מצרי הצילם לפי דברי המדרש הנ"ל? אלא הענין הוא לפענ"ד שמה אמר להם: אין אתם צריכים להכיר לי טובה, כי זוהי תכונתי, אוהב משפט הנני, ואיני יכול לסבול עיוות הדין. ולפיכך הוכרתי להצילכן כעשוקות מידי הרועים, וספר להם כי כן אירע לו כבר עם המצרי שמסר נפשו בשביל זה, והם מסרו זאת לאביהם, וכיון ששמע יתרו את תכונת נפש משה, מיד אמר להן: ולמה זה עובתן את האיש קראן לו רישא אחת מכן. ומה

רואין אנו שיתרו היה מחבב את הדין עד שכשכיל עוכדא זו החליט לתת לו את בתו. ואפשר שכשכיל זה זכה וישבו מבני בניו בלשכת הגזית, מפני חבבו את הדינים ואת המשפטים. גם זכה מחמת זה להוסיף פרשה בתורה בסדור הדיינים, וזהו מדה כנגד מדה.

1. (שה) וידע אלהים. הנקרא פתוס כי לא זכר את מי ידע, וחסן טע על בני ישראל המבד נמקלה אז, סיה לו לומר וידעם אלהים, וכנס פתוסים ים עין נדני העמקטים, ונרא ענין ידעיה, וזל בי רבם הנחל ים' הוא עיי מעשיו טכנוליה, וכל זמן שלא ילס מעשפו נענום ידעם לנני חס כעמוד מרסות וליט מעשים על מעגלי חיס, וכלשר יכלס העשסו נלמן טווא קן חותם לפי דרכים, עס יקסו גר חום רחי על טעדי טעמים על מעשי בני חום, וכדברי המעורר טדע ס' טעסס עסס, וחור נעקס חסר למה ס' טעמוד נעקס חסלים לעמות נלס כי סלל טעע על חלות נעסו וגר חין אלהים כל נחמותיו וגר ימילו דרכי נכל עת (חסלים ס') יחטטו כל טעילי חין, עתן ס' ידכחו וגר יחטטו לא יכחו ים (חסלים ניד) חס הענין כלו סיה נעמרים, הסחומטו טעילי חין אלה וידכחו נענוי והטעטענדו עס ס' על לא טענס, וטעילו וטעליו נדרכים אלה, טעסן וגם ננדו טיל, ונח סחללו הכעשים הללו נלחותם עללות נעסו לומר חין אלהים, מי ס' חסר חטעט נקלו, לא ידעתי חס ס'; חטנס חסני חסר עס הוא ים' חס עין טענסתו על עס יסחלל הכדלס והככלט, וענש חס מענדיים נמכת גדולות ונחנות, חס עיי המעטט סוס חסר

(2)

עשה נחם נדע נעולם כי ים אלהים נאמן, והם הוא תננים לטבח הוא נחמיל ללכות גם נאמן
 לסקים נעמד לוי סעם ולסכים מחקשות אכזרי בני אדם; ותלם וידע הוא מעל כחני, בני
 הנקמה מי הוא חקר זה לכלל ידעם, כמו ויאמר ליוסף סיס אביך סולה, ויגד ליעקב בן יוסף
 זה אלקי, סעם נעללים, סממיים בני הנקמה מי סאומד מי סעניד; ויג א"כ נמקלס אז סודעס
סלגים נחמלס ססור ססקיס סכליס וסוסס, וסעמו ע"י סקר לסס הוא ים לס בני יסלסל, ססס
ססס וידע אלהים ר"ל כל סקר ולסר סלגני סעולם סס לכלל דעס חיס אלהים וסוסס וסעניס
 נמלס (מלו סססלססס דיש אללנעמסווסר)

6

של-נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת-קדש
 הוא".

סעניד
 וססווסרס

תעודת הנעללים – לשמור על הרגלים שלא ינגפו בקוצים וברקנים
 בדרך הילוכם ולא יתלכלכו במים וכל מיני דברים מאוסים המצויים
 בדרכים. ואף במוכן המוסרי, הרגליים הן המדרגות התחתונות שבאדם
 בפרט ובעולם בכלל. המחשבה והשכל ושאר החושים המעולים –
 בראש ובמות. אבל לא תמיד בני אדם עסוקים בחכמה ובמושכלות. יש
 בהם יוודים מטה מטה, עסוקים בכל עניני עולם הזה, ובנקל אפשר
 שמה להיפגש עם מזיקים ואבני נגף ולהתלכלך בכל מיני כיעור ומיאוס.
 ועל כך כתוב: "רגליה ירדות מות", ועל כך אמרו: "נחש כרוך על
 עקבו". ולכן נחוץ לאדם נעללים, שיחצצו ויפסיקו בין הרגליים
 להמזיקים והטיט וישמרו על טהרתם ונקיותם של הרגליים. הנעללים הם

לבוש הרגל, לברשים גסים, שיוכלו לשמש להגנה ושמירה מעולה.
 כלומר: אין האדם צריך להתדבק בגופו ממש בכל הענינים החמריים
 שהוא עסוק בהם, אלא יזהר-שיהיה כמו הפסק לברש בינו לבינם, וישמר
 שלא יחזק ושלא יתלכלך. מעשה בבעל היחפץ חיים" שהיה בבית
 המרחץ וראה שאדם אחד לוקח ספל מים של אחר ומתרחץ. אמר לו
 ה"יחפץ חיים": אדם שמשתמש במרחץ בכלי רחיצה שאינם שלו, יוצא
 מבית המרחץ מלוכלך יותר מכפי שהיה קודם.

במה דברים אמורים? כשעוסק בחול ובחולץ. שם הנוק מצוי. אבל
 במקדש היו הבהנים עוברים יחפים. שם אין צורך בלבושים. ובמדרש
 אמרו: "של-נעליך מעל רגליך", כל מקום שהשכינה מצויה אסור
 בנעילת הסנדל, וכן ביהושע: "של-נעליך", וכן הבהנים לא שמשו
 במקדש אלא יחפים". במקום שהשכינה היא בגילוי, והמקום הוא
 "אדמת קודש", שם אין צורך בלבושי הגנה ושמירה "של-נעליך... כי
 המקום אשר אתה עומד עליו אדמת-קדש הוא".

והמבחינת ההלכה אמר הגאון ר' יהושע לרב דססקן מבריסק ז"ל:
 ממדרש זה מבואר שאותו מקום שעמד עליו משה היה בבחינת עזרה
 שבמקדש, שאמור לעמוד שם בנעלים. ובוה יובן מה שאמרו בגמרא:
 "ויאמר אל-תקרב ה'לם", שביקש משה מלכות ולא נתנו לו, שנאמר:
 "מי אנכי... כי הביאתני עד-ה'לם". מה פתאום ענין מלכות לכאן? אלא
 שבחולץ? אמרו שזקן נקרא מי שעומד על רגלו אחת ואינו יכול לחלוץ

מנעלו ולנעול מנעלו, ובתורת יוצא מן הכלל אמרו עליו על ר' חנינא
 שהיה בן שמונים שנה ועמד על רגלו אחת חולץ ונעל. חנה משה
 רבינו היה בן שמונים שנה בעמדו לפני פרעה, וכשאמר לו הקב"ה
 "של-נעליך מעל רגליך" היה קשה לו בעמידה על רגלו אחת לחלוץ
 מנעלו, הוצרך לשבת. אבל הרי יש דין שאין ישיבה בעזרה אלא
 למלכי בית דוד, ולכן אמר לו ד' "אל-תקרב ה'לם", אלא תתרחק קצת
 מהמקום ושם "של-נעליך מעל רגליך, כי המקום אשר אתה עומד עליו
 אדמת-קדש הוא", כמו במקדש, ומי שאינו מלך אסור לישב שם,
 וממילא ניתנה לו בזה הוראה שאיננו מלך.

3

ק"מ ק"מ

11 מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל מצרים. נפירש"י מי אנכי מה אני חשוב לדבר עם המלכים, וכי אוציא את בני ואף אם אני חשוב מה זכו ישראל להעשות להם נס. והשיב לו השי"ת כי אהיה עמך, וששאלת מה זכות בידם עתידין לקבל התורה כו'. יש להבין מאי ש"ך הני שתי שאלות זה לזה מי אנכי ומפני מה זכו ישראל. גם עוד יש להבין מאי איכפת ליה אם הקב"ה רוצה לגאלם גם בלא זכות. והענין יבואר והנה במה דלא היו רק רד"י שנה הרבה תירוצים נאמרו במדרשים, יש אומרים שהתחיל מלידת יצחק, יש מדרשים אומרים דבאמת הגאולה היה באמצע הזמן. ובמכילתא (פס"ז ניט) איתא דישאל שאלו למשה והלא אף בדינו אלא ר"י שנה אמר להם הואיל וחפץ בגאולתכם אינו מביט בחשבונכם אלא מדלג על ההרים מדלג על הקצים והעבורים והחשבונות. הרי מכואר דהיה באמצע הזמן. והזמן החסר להם ישלימו בהיותם בלא"ה בגלות אחר אז יצורף גם מה שנחסר מהם אז, והרכה דברו בזה בספרי הדרוש. והנה משה רבינו סירב הרכה בשליחותו זאת, ובודאי יש להבין מדוע לא רצה לילך לטובתן של ישראל והלא הרכה מעמים מסר נפשו כעבור ישראל. רק יזכר כמה דמכואר במדרש (פס"ז ל"ו) על פסוק

רצה שהקב"ה בעצמו יגאלם ותהיה גאולה קיימת. ומהא דשלת אותו הבין הכוונה שיהיה עוד שיעבוד וסירב לטובתן של ישראל כדי שתהיה גאולה קיימת, ח"ל המדרש רבה פרשת שמות (ג"ד) כך אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע כשירד יעקב למצרים לא כך אמרת לו אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה ועכשיו אתה אומר לי לכה ואשלחך אל פרעה לא אנכי הוא שאמרת לו ואנכי אעלך גם עלה. הרי להדיא כמשי"כ דסירובו הקו שרצה שבעצמו יגאלם. רק זה תלוי בהני שני סברות דלעיל. דאם כבר נשלם כל החשבון יכול להיות גאולה קיימת ויש מקום לבקש שיגאלם בעצמו וממילא היו בטוחים שלא תתבטל הגאולה לעולם דבודאי לא יחודש להם חטאים שיגרום להם עוד שיעבוד, וכמו שאנחנו מקוים בגאולה העתידה. אבל אם לא השלימו עריץ החשבון שנגזר עליהם בבין הכתרים ועליהם להשלימו בגלות אחר, הרי צריך להיות ע"י שליח. והנה ששאל משה שתי שאלות שהם אחת. מי אנכי וכמו דמפרש

המדרש דהלא אתה אמרת אנכי אעלך. והוסיף הענינו דאם תאמר דעדיין הוא באמצע, אי"כ גופא קשה לי באיזו זכות זכו להגאל חסם כלות הזמן. ואם זוכים הם ע"י איזו זכות גאלם בעצמן, והכל הולך למבוקש אחד ולא יהיה ע"י שליח, והשיב לו כהוציאך את העם מצרים תעבדן את האלהים על ההר הזה, ובכונת זה אני גואלם תוך הזמן:

9) לזמן י"ח ימים

1 כ מי שהדין נתון שכופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש. בית דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן מכין אותו עד שיאמר רוצה אני ויכתוב הגט והוא גט כשר. וכן אם [ו] הכוונה גוים ואמרו לו עשה מה שישראל אומרים לך ולחצו אותו ישראל ביד הגרים עד שיגרש [ו] הרי זה גט פסול : ולמה לא בטל גט זה שהרי הוא אנוס בין ביד גוים כן ביד ישראל. שאין אומרים אנוס אלא למי שנלחץ ונחנק לעשות דבר שאינו מחוייב מן התורה לעשותו כגון מי שהוכה עד שמכר או נתן אבל [ו] שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה הרכה עד שעשה דבר שהיה לעשותו או עד שנתרחק מדבר שאסור לעשותו אין זה אנוס ממנו אלא זה אנוס עצמו בדעתו הרעה : לפיכך זה שאינו רוצה לגרש מאחר שהוא רוצה להיות מישראל רוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות ורצה הוא שתקפו וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו!

6 ונשאר הנפש נהנה מקיום רצון ה' יתברך כמו שכתב הרמב"ם, הלכות גירושין פרק ב"ג, אבל הוא לא יסכים ברצונו המוחלט, ולא על דני ד חזקה, שאף אם יכוהו ביד חזקה ויכפוהו, גם כן "לא יתן להלוח" - ברצונו רק בעל כרחו. דנה אינו נתינה ברצון דדו"ק.

באורך נראה אור, ח"ל, עובדא הוה בתר בר נש היה מדליק את הנר כלילה וככתה הדליקה וככתה אמר עד אימתי אהיה מתיגע והולך אלא ממתין אני עד שתזרח השמש, כן ישראל נשתעבדו כמצרים עמדו משה ואהרן ונגאלו חזרו ונשתעבדו כבבל ונגאלו ע"י חנניה מישאל ועזריה חזרו ונשתעבדו לין ונגאלו על ידי מתתיה ובניו חזרו ונשתעבדו בגלות האחרון אמרו ישראל נתיגענו ונגאלים ונתחורין ומשתעבדין אין אנו מבקשים שיאיד לנו בוי"ד מלמטה אלא הקב"ה שנאמר (פס"ט ק"ט) אל ה' יראר לנו. הרי דהגאולה אם היא ע"י בוי"ד הוא סימן שאינה גאולה קיימת וצדיין לא נשלם חשבון הגלות, ולעתיד יגאלם הקב"ה כביכול וכמאה"כ (פס"ט ג) כי הולך לפניכם ה', ולא יהיה שום שיעבוד אח"כ כלל, ומשי"ה סירב משה רבינו בשליחותו כי

16) ע"י חזקה

6 נ, יש (ואני ידעתי) כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלך ולא ביד חזקה. פירוש, דהנפש הישראלית המוכרת על ידי הבאה נפשו מתאוה אל השלמות האמיתית, ועל ידי כפייה, סרה ממנו תאוה החומר, ונשאר הנפש נהנה מקיום רצון ה' יתברך כמו שכתב הרמב"ם, הלכות גירושין פרק ב"ג, אבל הוא לא יסכים ברצונו המוחלט, ולא על דני ד חזקה, שאף אם יכוהו ביד חזקה ויכפוהו, גם כן "לא יתן להלוח" - ברצונו רק בעל כרחו. דנה אינו נתינה ברצון דדו"ק.

17)

(14) מהי' ע' חלק

היסוד השביעי

נבואת משה רבינו ע"ה והוא שנאמר כי הוא אביהם של כל הנביאים אשר היו מלפניו ואמר קמו מאחרי כלם הם חתמיו כמעלה והוא היה הנבחר מכל מין האדם אשר השני מדיעתו יקבץ יותר מכל מה שהשני או ישגו שים אדם שנמצא או שימצא וכן הוא ע"ה הגיע התעלותו מן האנושות עד המעלה המלאכותית ונכלל במעלה המלאכים לא נשאר כסך שלא קרעו ונכנס ממנו ולא מנעו מנעו גופני ולא נתערב לו שום חסרון בין רב לטעם ונתבטלו ממנו הכמות הרביונית התחסיית והשגותיו ונבדל כח המתעורר האשמוסע ונשאר שכל בלבד ועל הענין הזה נאמר עליו שהיה מדבר עם השני בלא אמצעיות בין המלאכים רצוני היה לבאר זה הענין הנפלא ולפתח המעול במקראית התורה ולפרש טעם מה אל מה וכל הפסוק בוולתו בענינו לולא שראיתי שאלה הענינים יצטרכו לראות רבות מאד והיינו צריכים להצעת רבות והקדוה וכשלים ונבואה בתחילת מצאית המלאכים ושני מעלותיהן מן הבורא השני ושנאמר הנפש וכל כחותיה ויתרחב העגול עד שנדבר בצורות שזכו הנביאים שראוי לבורא והמלאכים ויכנס כזה שיעור קומה וענינו ולא יסיק בענין זה לבדו ואפילו יהיה מקוצר בחכמת הקצור מאה דפים ולפיכך איהו ליקטובו אם בספר הדרשות שיעדתי לחברו או בספרי הנבואה שאני מתעסק בו או בספר שאהב ארזי כפירושי אליו היסודות: ונתחנן לבנות זה היסוד השביעי ואמר שנבואת משה רבינו ע"ה נבדלת מנבואת כל הנביאים בארבע דברים: בכאשן כי איהו נביא שהיה לא דבר לו השני אלא על ידי אמצעי ומשה בלא אמצעי שנאמר מה אל מה אדבר בו. והענין השני כי כל נביא לא תבא לו הנבואה אלא כשהוא ישן כמי שאמר במקומות כחלום הלילה בחוץ לילה ורבים מעיניו זה או ביום אחר שתפול חרדה על האדם בענין שנתבטלו ממנו כל הרגשותיו ונשאר מחשבתו

1 פניה כענין חלום וענין זה נקרא מחזה ומראה ועליו נאמר במראות אלהים ומשה יבא אליו הדבור ביום והוא עומד בין שני הקרובים כמו שיעידו השני ונועדתי לך שם ואמר השני אם ימיה נביאכם וגו' לא כן עבדי משה מה אל מה אדבר בו וגו' הענין השלישי כי הנביא כשתבא אליו הנבואה ואע"פ שהוא במראה וע"י מלאך יחלשו כחותיו ויתקלקל בניינו ויניעו לו מורא גדול מאד כמעט שתצא רוחו ממנו כמו שאמר בדניאל (יודן) כשדבר גבריא'ל עמו במראה אמר ולא נשאר בי כח והודי נהפך עליו למשחית ולא עצרתי כת ואמר ואני הייתי נדרם על פני ופני ארצה ואומר במראה נהפכו עלי צירי ומשה ע"ה לא היה כן אבל יבא אליו הדבור ולא ישנוהו רחת ורעדה כשום פנים כמו שנאמר (שמות לג) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו כלומר כמו שלא יארע לאדם חרדה מדבור חברו כן היה הוא משה ע"ה לא היה חרד מן הדבור ואע"פ שהוא היה פנים בפנים וזה לחזק דבקותו בשכל כמו שזכרנו: והענין הרביעי כי כל הנביאים לא תנוח עליהם רוח הנבואה כרצונם אלא כרצון השני שהרי יעמוד הנביא ימים או שנים לא תבא לו הנבואה ויבקש מן הבורא השני שיודיע לו הדבר בנבואה ויעמוד עד שיבא או אחר ימים או אחר חרשים או שלא יודיעו בשום פנים וכבר היו מהם כתיב שהיו פניו צלמן ומוכיין מחשבותם כמו שעשה אלישע כמו שכתוב (מלכים ב ג) עתה קחו לי מנגן וכאה לו הנבואה ואינו מן ההכרח שיבא בעת שכיין לזה ומשה רבינו ע"ה בכל עת שירצה אומר (במדבר ט) עמדו ואשמעת מה יצוה ה' לכם ונאמר (ויקרא טו) דבר אל אהרן אחיך ואל יבא ככל עת אל הקדש אמרו חז"ל אהרן בכל יבא ואיו משה בכל יבא:

מכה
12

1) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה' (דברים לד:י). בספרי מובא: בישראל לא קם, אבל באומות העולם קם, ומנו - בלעם, משל למה הדבר דומה, לטבתו של מלך שיודע כמה הוצאות יוצאות למלך על שלחנו, ופירש בעל התורה תמימה: כלומר - שידיעתו של בלעם בדעת עליון היתה דומה לדיעת הטבח כמה היו הוצאות שלחן המלך, שהיא ידיעה פשוטה וגסה, משא"כ ידיעת משה היתה בבחינת אוהבו ואיש סודו של המלך.

ובשם הג"ר חיים מוואלוין זצ"ל מובא הסבר נחמד לכאר דרשת חז"ל, על פי משל לנשר ועטלף (באנגלית: באט"ש) ששניהם יודעים את זריחת השמש ושקיעת השמש אבל ידיעתם משמשת לשתי תכליות שונות. כי יודע שטבע הנשר הוא שאוהב קרני השמש והאור, ובלילה עיניו כהות מראות, וכנגד זה העטלף מוצא קורת רוח רק באישון הלילה ובאפילה, ומתיירא הוא מפני אור היום, ולכן, כשתזרח השמש יודעים שניהם, אבל הכלית ידיעתם שונה, כי הנשר יודע כדי להקיץ ולראות אור חיים, והעטלף יודע כדי להסמך ולהחבא, וכנגד זה, כבוא חשכת הלילה יודעים ג"כ שניהם, רק שהנשר יודע כדי להחבא, והעטלף כדי להקיץ, ובציור זה נוכל להבין ההבדל בין ידיעת משה ובלעם דעת עליון, כי בעת ששרתה עת רצון להשפיע אורה וברכה לעולם, אז נתעוררה נבואת משה, וכיון את השעה ובקש אז מה' שישפיע טובה וברכה, ואף בלעם ידע העת ההיא, אלא שהחביא עצמו, וכבש נבואתו, כמו העטלף, וכנגד זה, בזמן שנסתמו צנורות האור והשפעת הטובה, ובמקומם באה רוח זעם וקצף על ישראל, אז נתעורר בלעם לפעול באשר יכול, אבל משה רבנו, בידעו עת רעה ההיא, החביא את עצמו וכבש כחות הנבואה שלו עד יעבור זעם, ומבאר לסי'ז שאמנם שניהם ידעו לכיוון דעת עליון, אבל זה פירש לאור, וזה - לחושך.

5